

VANTAAN KAUPUNGIN GRAFFITIOHJELMA

1. Johdanto

Ohjelman tavoite

Vantaalle perustettiin vantaalaisen nuoren aloitteesta kaupunginhallituksen päätöksellä 21.3.2016 erillinen graffitiryhmä valmistelemaan laillisten graffitiseinien ohjelman Vantaalla. Ryhmän kokoonkutsujana toimi nuorisopalvelut. Vetovastuu siirtyi kulttuuripalveluille vuoden 2017 alussa ja toimintaa koordinoi Vantaan taidemuseo Artsi. Ryhmän puheenjohtajana toimii Vantaan taidemuseo Artsin päällikkö Kati Huovinmaa. Muita jäseninä ovat aluenuorisopäällikkö Katja Günther, kulttuurisen nuorisotyön esimies Vesa Peipinen, liikuntapäällikkö Jari Lärka, vuorovaikutusasiantuntija Pia-Elina Tasanko, maisema-arkkitehti Heidi Burjam, kunnossapitopäällikkö Jyrki Vättö, ylitsemestari Erkki Tammisto, toimitilapäällikkö Pasi Salo, projektityöntekijä Pirjo Saanio, vastaava puutarhuri Urpo Korpi. Ryhmä kutsui asiantuntijoiksi Street Art Vantaan Jesse Pasasen ja Myyrmäki-liikkeen Petteri Niskanen ja kuuli asiantuntijana Helsingin graffitikoordinaattoria Antti Salmista.

Ohjelman tarkoituksena on tuoda esille graffiteja myönteisessä valossa ja vastata nuorten ja muiden alan harrastajien toiveeseen. Tavoitteena on osallistaa toteuttamaan katukulttuuria yhdessä toisten harrastajien, kaupungin toimijoiden, järjestöjen sekä asukkaiden kanssa.

Ohjelmassa määritellään ja huomioidaan seuraavat asiat:

- 1) luvallisten maalauspaikkojen selvittäminen yhdessä asukkaiden, järjestöjen, kulttuuripalveluiden, liikuntapalveluiden sekä maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan kanssa.
- 2) ongelmajätteet, siivous ja seinän huoltaminen
- 3) pelisäännöt
- 4) mahdolliset riskit
- 5) valvonta
- 6) toiminnasta aiheutuvat kulut
- 7) viestintä ja dokumentointi
- 8) tekijänoikeudet ja viestintävastuut mahdollisissa riskitilanteissa

Taustaa

Graffitilla tarkoitetaan tässä ohjelmassa suoraan seinäpintaan spraymaaleilla maalattua teosta, joka perustuu tyyliteltyjen kirjainmuotojen maalaamiseen. Luvallisten graffitiseinien harrastajista pääosa harrastaa kirjaingraffitien maalaamista. Graffitien lisäksi Vantaalla on runsaasti muutakin luvallista urbaania taidetta, kuten katutaidetta ja muraaleja.

Avointen graffitiseinien ei ole todettu vaikuttavan alueen ei toivottujen “töhryjen” määrään. Kaupunki haluaa luoda vuoropuhelua ja siksi urbaanin taiteen kulttuurin edistämiseen halutaan panostaa.

Graffiti mielletään usein merkittäväksi osaksi katutaidetta. Katutaiteen sijoittelu voidaan jakaa neljään ryhmään, joista tässä ohjelmassa keskitytään viimeiseen, eli avoimiin graffitiseiniin.

1. Rakennukset (*seinämuraalit, kivijalat, pienet yksityiskohdat*)
2. Kaupunkirakenteet (*alikulkutunnelit, tukimuurit, sillat*)
3. Kaupunkikalusteet (*sähkökaapit, penkit, valaisinpylväät*)
4. Avoimet graffiti- ja taideseinät

Vastaavasti toteutusmallit voidaan jakaa viiteen luokkaan, joista näistäkin tässä ohjelmassa keskitytään viimeiseen.

1. Tilaustyöt (*kiinteistön tai muun kohteen omistaja tilaa valitsemaltaan taiteilijalta teoksen*)
2. Kilpailut (*kiinteistön tai muun kohteen omistaja hakee toteuttajan kilpailulla*)
3. Yhteisötaide (*asukkaat osallistuvat taiteilijan ohjauksessa teoksen toteutukseen*)
4. Projektikohteet (*taiteilija tai taiteilijaryhmä löytää kohteen ja hakee omistajalta luvan toteutukseen*)
5. Vapaan maalaamisen kohteet

2. Avoimet graffiti- ja taideseinät

2.1. Avoimien maalauspaikkojen ryhmittely

Graffitiohjelman näkökulmasta avoimet maalauspaikat voidaan jakaa kolmeen ryhmään

1. *Pysyvät graffiti- ja taideseinät*

Graffitiseinistä suurin osa on jollakin aikavälillä väliaikaisia, mutta pysyvillä seinillä tarkoitetaan tässä ohjelmassa seiniä, jotka sijaitsevat samalla paikalla vähintään vuoden ajan. Pysyviä seiniä on pystytetty muun muassa rakentamattomille tonteille, työmaa-aitoihin, liikuntapuistoihin ja nuorisotalojen pihoille. Pysyvä seinä voi olla myös esimerkiksi maalauspaikalle tuotu vanha junanvaunu.

2. *Liikkuvat graffiti- ja taideseinät*

Liikkuvat taideseinät muodostuvat siirrettävistä konteista, perävaunuista ja katutaideautoista, joita voidaan liikutella tarpeen mukaan paikasta toiseen.

3. *Tilapäiset graffiti- ja taideseinät*

Tässä ohjelmassa tilapäisillä seinillä tarkoitetaan lyhytkestoihin tapahtumiin perustettavia tilapäisiä seiniä, jotka voivat olla esimerkiksi vaneri- tai kelmuseiniä. Tilapäisiin seiniin luetaan tässä esityksessä mukaan myös purkotaloprojektit.

2.2. Nykyiset avoimet maalauspaikat Vantaalla

Myyr Yorkin graffiti- ja taideseinä

Myyrämäki-liikkeen ylläpitämä seinä Iskostiellä Myyrmäen tapahtumamontulla. Vaneriseinä 120m, matala betonimuuri 35m.

Myyrmäen urheilupuisto

Vaneriseinä 2 x 20m skeittirampilla.

Matari (rakenteilla)

2.3. Mihin avoimen maalauspaikan voi perustaa

Pääsääntöisesti pysyvät maalauspaikat ovat nuorisotalojen, liikuntapuistojen, skeittipuistojen ja koulujen yhteydessä. Avoimia graffitiseiniä on perustettu usein myös uutta käyttötarkoitusta odottaville tonteille.

Pysyvä graffitiseinä on syytä sijoittaa paikalle, jossa se ei häiritse muita toimintoja. Yleisen siisteyden ja turvallisuuden kannalta on etu, että seinä sijaitsee julkisella ja keskeisellä paikalla. Esimerkiksi Myyrmäen 120 metriä pitkä seinä sijaitsee kauppakeskuksen ja asutuksen välittömässä läheisyydessä. Seinän tulisi olla myös hyvin joukkoliikenteellä saavutettavissa.

Tilapäisten ja siirrettävien maalauspaikkojen suhteen sijaintivaatimukset ovat vielä vähäisempiä. Tilapäisiä paikkoja olisi mahdollista perustaa myös puistoihin ja toreille sekä erilaisten tapahtumien yhteyteen.

Purkotalot ja niissä järjestettävät taideprojektit muodostavat oman kokonaisuuden, jota Vantaalla kokeiltiin Street Art Vantaan vetämissä työpajoissa ja osittain kuratoimassa kutsuvierastoiminnassa purettavassa kauppakeskus Martinkeskuksessa. Tieto hankkeesta laajeni nopeasti viidakkorummun tavoin tapahtuvaksi graffitiskenen sisällä leviäväksi viestinnäksi. Sana kulki maalarilta toiselle ja alan harrastajat löysivät kiinnostavan luvallisen kohteen äärelle. Mikkolan Our House festari toi katutaiteen esille asuinalueen muutosprosessissa.

Perinteisten vaneriseinien lisäksi harrastajilta on tullut toiveita betoniseinästä sekä säältä suojatusta sisätilasta, jossa avoin seinä voisi toimia ympäri vuoden. Sisätilan tulisi olla parkkihallimaisen avoin, jotta ilma vaihtuu.

2.4. Avoimien maalauspaikkojen edellyttämät luvat

Avoimen graffitiseinän perustaminen edellyttää erilaisia lupia ja sopimuksia. Seinän pystyttäminen edellyttää maanomistajan tai tontinhaltijan suostumusta, minkä lisäksi kiinteät rakenteet saattavat edellyttää rakennusvalvonnan lupaa myös silloin, kun kaupunki tai yksityinen toimija pystyttää seinän omalle maalleen.

Siirrettäville tai tilapäisille graffitiseinille haetaan kaupungin maalla tilapäinen maankäyttölupa seuraavasti:

Katu- ja viheralueet

Lupa yleisen alueen tilapäisestä käyttämisestä tarvitaan aina, kun toimitaan kaupungin katualueella tai muulla yleisellä alueella.

[www.vantaa.fi/asuminen ja ymparisto/kadut ja viheralueet/yleisten alueiden luvat](http://www.vantaa.fi/asuminen_ja_ymparisto/kadut_ja_viheralueet/yleisten_alueiden_luvat)

Maankäyttölupa kaupungin omistamille tonteille. [www.vantaa.fi/vapaa-aika/matkailu/jarjesta_tapahtuma/luvat ja ilmoitukset#maankayttolupa](http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/matkailu/jarjesta_tapahtuma/luvat_ja_ilmoitukset#maankayttolupa)

Yli yhden vuoden pitkäaikaiset luvat kuuluvat kuntatekniikan keskuksen sijaan yrityspalveluille.

Yleisten alueiden luvat haetaan lupapiste.fi-palvelusta.

Graffitiseinillä järjestettävillä tapahtumilla ja tilapäisiä seiniä sisältävillä tapahtumilla saatetaan tarvita lisäksi yleisötilaisuuksia koskevat ilmoitukset ja luvat (poliisi, pelastuslaitos, ympäristöviranomaiset).

2.5. Jätteet ja siivous

Käytetyt maalipurkit ovat vaarallista jätettä, joka tulee kerätä lukittuun ja valvottuun paikkaan. Esimerkiksi Myyrmäen avoimella graffitiseinällä on HSY:n toimittama vaarallisten jätteiden kontti, jonka avain on lainattavissa paikallisesta ravintolasta. Maalipurkkeja ei saa pystyä onkimaan. Keräysastiassa ei saa olla räjähdysvaaraa ja niissä tulee ilman vaihtua. Lisäksi pitää olla ns. tavallisia roskiksia muille roskille. Kylttien ja muun printatun ohjeistuksen suunnittelu tulee harkita tarkkaan, jotta ohjeistuksia ei tэгätä tai töhritä.

www.hsy.fi/fi/asukkaalle/lajittelujakierratys/lajitteluohjeet/vaarallinenjate/Sivut/default.aspx

2.6. Seinät ja niiden huoltaminen

Graffitiseinien suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä tulee huomioida muun muassa seinien kiinnitykseen, tuulikuormaan, materiaaliin, seinien rakenteeseen, mittoihin, huoltoväliin ja mahdolliseen korjaamiseen liittyvät seikat ja reunaehdot sekä vastuukysymykset.

2.7. Turvallisuusohjeet maalauspaikoissa maalajille

Kaupunki ei valvo käyttäjiä avoimilla graffitiseinillä. Kunkin harrastajan omalla vastuulla on esimerkiksi hengityssuojainten käyttö. Avoimien graffitiseinien opastustauluissa on sääntöjen lisäksi hyvä olla yleiset turvallisuussuositukset hengityssuojainten ja suojakäsineiden käytöstä tai linkki lisätietoon. Turvallisuussuosituksista voidaan tiedottaa esimerkiksi kaupungin nettisivuilla tai jonkin kaupungin tahon mahdollisesti tuottamassa esitteessä katutaideharrastuksesta.

Ohjatut tapahtumat ja toiminta kaupungin ylläpitämällä graffitiaidoilla tai muilla luvallisilla maalauspaikoilla vaativat Kuntatekniikan keskuksen laatiman *Katutaidemaalaus yleisellä alueella* - yleisohjeeseen tutustumista.

2.8. Pelisäännöt seinälle toimimiseen

Graffiti- ja taideseinät ovat kaikille graffiteista ja katutaiteesta kiinnostuneille avoimia maalauspintoja. Graffitiseinillä vallitsevat harrastajapiirin sisäiset käyttäytymissäännöt, jotka graffitimaalarit ympäri maailmaa ja Suomea tuntevat ja joita he noudattavat. Ulkopuoliset eivät sääntöjä usein tunne ja siksi ne on hyvä tuoda esiin:

- Kaikki saavat maalata.
- Vain maalaamiseen osoitetulle pinnalle saa maalata, ympäristöä ei saa sotkea.
- Maalata voi haluamaansa kohtaan aittaa entisten töiden päälle. Aikaisempia töitä ei kuitenkaan saa sotkea tai muokkailla, vaan on luotava kokonaan uusi oma teos.
- Muiden työskentelyä aidalla tai ohikulkijoita ei saa häiritä. Maalaamisen aikana tulee ottaa huomioon oman työskentelyn ja ohikulkevien ihmisten turvallisuus.
- Tyhjät maalipurkit tulee viedä niille osoitettuun keräyssäiliöön ja muut roskat asianmukaisesti keräyspisteisiin.
- Työskentely seinällä voi olla rajoitettu esimerkiksi klo 8–22 väliseen aikaan, mikäli lähellä on asutusta. Sama koskee musiikin soittamista, jota voidaan rajoittaa yöaikaan.

Kokemus esimerkiksi Myyrmäen isolta seinältä on osoittanut, että yksittäiset työn säilyvät seinällä kesäaikana muutamasta päivästä pariin viikkoon ja talvella jopa kuukauden. Pisimpään säilyvät erityisen hienot sekä tunnettujen ja arvostettujen tekijöiden teokset.

Teosten aiheiden suhteen maalareilla on vapaat kädet ja kantaaottava taide on sallittua ja jopa tervetullutta. Avoin graffitiseinä tulee nähdä yleisönosaston kaltaisena avoimena foorumina. Toisten ihmisten ja heidän vakaumuksen loukkaaminen ei ole sallittua. Kokemus Myyrmäen isolta seinältä on osoittanut, että epäasiallisia teoksia ei juurikaan esiinny, ja esimerkiksi laajempaa julkisuutta saanut "Hävetkää"-case tammikuulta 2016 oli enemmänkin poliittista keskustelua.

Graffitiseinät toimivat pitkälti itseohjautuvasti, jolloin harrastajat maalaavat uusia teoksia ensimmäiseksi epäasiallisten teosten päälle. Tarvittaessa tätä voi nopeuttaa pyytämällä jotakin vakioharrastajaa tekemään uuden teoksen mahdollisesti epäasialliseksi koetun teoksen päälle. Teoksen peittäminen yksivärisellä pinnalla koetaan provokaatioksi, joka innostaa jatkamaan epäasiallista maalaamista.

Turhia rajoituksia seinille ei pidä asettaa. Mikäli sääntöjä on vähän ja niiden tarkoitus on helposti ymmärrettävissä, järjestys seinällä säilyy parhaiten. Esimerkiksi yöllä tapahtuvan maalaamisen kieltoja kannattaa asettaa vain kohteissa, joiden välittömässä läheisyydessä asutaan. Täyskiellon sijasta monissa kohteissa pärjätään rajoittamalla musiikin soittoa ja melun aiheuttamista yöaikaan. Aidan käyttäjät haluavat aidan pysyvän ja voivat olla valmiita talkoisiin yhteisen harrastuspaikan takia.

Seinien valvonta

Seinät tulevat olemaan keskeisillä paikoilla, jonka uskotaan toimivan häiriökäyttäytymisen hillitsijänä. Jokaiselle seinälle nimetään aina vastuutaho, joka vastaa seinien kunnosta ja taiteen asiallisuudesta. Vastuuhenkilöitä ohjeistetaan tarkistamaan ylläpitovastuulla olevan seinän kunto säännöllisin väliajoin. Seinälle tehdyn ilkeiden jäljet tulee korjata mahdollisimman nopeasti. Seinille ei asenneta kameravalvontaa. Mikäli graffitiseinille ilmestyviä teoksia tai mielipiteenilmauksia on tarvetta luokitella esimerkiksi sen perusteella ovatko ne asiallisia, epäasiallisia tai loukkaavia, tulee tällaisten arviointien ja tulkintojen sekä niihin perustuvan toiminnanohjauksen tulla graffitin ja katutaiteen asiantuntijoiden taholta. Katutaiteeseen ja graffitiin erikoistunut Vantaan taidemuseo Artsi ja sen asiantuntijat voivat tilanteen vaatiessa arvioida, mikäli graffiti tai mielipiteen ilmaus on loukkaava tai epäasiallinen.

Käyttäytymistä ja toimintaa yleisillä alueilla säätelee järjestyslaki ja lakia valvova viranomais on poliisi: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030612>

Seinällä olevien teosten dokumentointi

Graffititeokset ovat väliaikaisia ja graffitiseinien teokset vielä väliaikaisempia. Tämä on hyvin harrastajien tiedossa ja he usein kuvaavatkin omat työnsä. Dokumentointi avoimilla seinillä on yleensä hoidettu siten, että kullakin seinällä on some-kanava eli esimerkiksi facebook-ryhmä, jonne seinällä maalaavan yhteisön jäsenet ovat dokumentoineet omat teoksensa. Myyrmäessä Olli Berg on hoitanut kuvauksen samalla, kun hän on kiertänyt kuvaamassa Humans of Myyr York -kuvia. Kuvaajan palkkaaminen kiertämään ympäri Vantaan graffitiseiniä on kallis ratkaisu, eikä ohjelma sitä suosita. Taiteellisesti tasokkaampien, seinille maalattujen teosten dokumentointia taidemuseon arkistoon selvitetään kuitenkin työn seuraavassa vaiheessa.

3. Vantaan tulevat avoimet graffitimaalauspaikat

3.1. Graffitiohjelman konkretisoiminen käytäntöön

Ohjelman konkreettisena tuloksena selvitetään Vantaan kaupungin tulevat, avoimet graffitimaalauspaikat, huomioiden tässä ohjelmassa esitetyt edellytykset toimivalle graffitipaikalle. Ohjelman hyväksymisen jälkeen seuraava vaihe on selvittää vantaalaisilta asukkailta ja muilta toimijoilta, mitkä paikat kaupungissa ovat graffitimaalauspaikoille soveltuvimmat ja missä kysyntää on eniten. Tässä selvitystyössä oleellisessa roolissa on graffititaiteeseen erikoistunut Vantaan taidemuseo Artsi sekä Artsin ja Street Art Vantaan yhteisprojekti, kaksivuotinen Seinähullu Vantaa -hanke, jonka myötä neljään vantaalaiseen kaupunginosaan luodaan katutaidekulttuuria kansainvälisellä otteella vuosina 2017–2018. Hankkeen yhteydessä on luontevaa selvittää myös graffitiseinien tarvetta ja vielä entisestään konkretisoida tulevaisuuden graffitimaalauspaikkojen toteutukseen liittyvät vastuut.

Kaupungin itse ylläpitämien seinien rinnalla kaupunki tarjoaa asukasyhdistyksille ja muille vastaaville tahoille yhteistyömahdollisuutta toimia seinän ylläpitäjänä omalla alueella samaan tapaan kuin Myyrmäki-liike toimii Myyrmäen montun avoimen graffiti- ja taideseinän sekä tapahtumamontun ylläpitäjänä. Ylläpitäjän kanssa tehdään sopimus, jossa määritellään toimintaperiaatteet.

3.2. Toiminnasta aiheutuvat kulut

Graffitiohjelman käytäntöön saattamisesta aiheutuvat kulut täsmentyvät, kun ohjelma saadaan konkretisoitua maalauspaikkojen lukumäärän ja volyymin myötä. Yhden avoimen seinän perustamiskustannukset ovat halvimmillaan muutaman tuhannen euron luokkaa. Kustannuksia syntyy materiaalien lisäksi suunnittelu- ja rakentamiskustannuksista. Sama koskee siirrettävän kontin hankintaa.

3.3. Viestintä

Graffitiohjelman viestintään liittyvät käytännön vastuut täsmentyvät, kun ohjelma saadaan konkretisoitua seuraavien vaiheiden myötä: graffitipaikkojen lukumäärä, organisointi ja mukana olevat vastuulliset tahot. Graffitiseinien viestinnästä laaditaan ohjeistus, jossa huomioidaan esimerkiksi, kuka ja miten toimitaan, jos seinälle ilmestyy epäasiallisia teoksia. Lähtökohtaisesti on luontevaa, että päävastuu viestinnästä mahdollisissa taiteen sisältöihin liittyvissä riskitilanteissa on taidemuseolla ja osavastuut yksittäisten graffitiseinien vastuutahoilla.

Vantaan graffitiohjelma voi toimia esimerkkinä myös muille kaupungeille.